

У 16

Міністерство освіти і науки України
Рівненський державний гуманітарний університет

ЧАЛІЙ ЛЮДМИЛА ВОЛОДИМИРІВНА

УДК 378.147: [373.5.011.3-051:796/799]

**ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ
КУЛЬТУРИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ПОЗАКЛАСНОЇ РОБОТИ З ТУРИЗМУ**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Рівне – 2017

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано у Східноєвропейському національному університеті імені Лесі Українки, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент
КІНДРАТ Вадим Кирилович,
Рівненський державний гуманітарний університет,
завідувач кафедри теорії і методики
фізичного виховання.

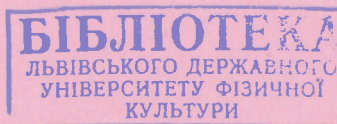
Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, доцент
ЗАХАРІНА Євгенія Анатоліївна,
Класичний приватний університет,
завідувач кафедри теоретичних основ фізичного
та адаптивного виховання;

кандидат педагогічних наук, доцент
ТКАЧІВСЬКА Інна Михайлівна,
Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника,
доцент кафедри теорії та методики фізичної
культури і спорту.

Захист відбудеться 30 січня 2018 року о 14.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 47.053.01 у Рівненському державному гуманітарному університеті за адресою: 33000, м. Рівне, вул. Степана Бандери, 12.

Із дисертацією можна ознайомитись у науковій бібліотеці Рівненського державного гуманітарного університету (33000, Україна, м. Рівне, вул. Платова, 31).

Автореферат розіслано 29 грудня 2017 року.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

A handwritten signature in black ink, appearing to read 'Gudovsek'.

О. А. Гудовсек

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Активна перебудова системи освіти в Україні, що відображає процес євроінтеграції українського суспільства, потреби українського ринку праці в конкурентоспроможних фахівцях, що зможуть і готові підняти престиж країни в очах світової спільноти, зумовлює появу принципово нових підходів до організації освітнього процесу у вищій школі. Динамізм сучасних освітніх перетворень детермінує потребу підготовки нової генерації учителів фізичної культури, здатних провадити педагогічну діяльність на високому професійному рівні. Проблемними викликами загальноосвітньої школи є позакласна робота, поліпшення її якості, активізація традиційних і пошук нових форматів взаємодії учасників освітнього процесу в позаурочний час. Тому особливої актуальності у вищеозначених умовах набувають питання підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації позакласної роботи з туризму.

Пріоритетні напрями реформування освітньої галузі та зміни в системі фізичної культури на державному рівні визначають: закони України «Про освіту» (2017), «Про вищу освіту» (2014), «Про туризм» (1995, зі змінами 2015); укази Президента України «Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року» (2013), «Про Національну стратегію з оздоровчої рухової активності в Україні на період до 2025 року «Рухова активність – здоровий спосіб життя – здорова нація» (2016); постанови «Про Загальнодержавну соціальну програму розвитку фізичної культури і спорту на 2013–2017 роки» (2013), «Про затвердження Державної цільової соціальної програми розвитку фізичної культури і спорту на період до 2020 року» (2017).

Теоретичні та практичні засади професійної підготовки фахівців фізичної культури у закладах вищої освіти слугували предметом наукового пошуку таких учених, як: Є. А. Захаріна, М. В. Карченкова, О. А. Комар, Т. Ю. Круцевич, В. Г. Папуша, Є. Н. Приступа, Л. П. Сущенко, О. В. Тимошенко, А. В. Цьось, Б. М. Шиян та ін.

На проблемі готовності до професійної діяльності у своїх теоретичних напрацюваннях зосередили увагу науковці О. А. Атамась, Н. О. Белікова, К. М. Дурай-Новакова, Ю. В. Пелех, В. О. Сластьонін тощо.

Висвітлення окремих аспектів підготовки майбутніх фахівців до роботи з туризму належить таким дослідникам, як О. Я. Булашев (навчання основам спортивного туризму), В. І. Ганопольський (підготовка учителя фізичної культури до організації спортивно-оздоровчого туризму), Л. Ю. Дудорова (особливості застосування педагогічних технологій у викладанні туризму), М. Д. Зубалій (методика організації заходів активного туризму), І. М. Ткачівська (підготовка майбутніх учителів фізичної культури до туристсько-красознавчої роботи з учнями) й ін.

На основі аналізу літературних джерел та узагальнення практики вищої та середньої школи виявлено низку *суперечностей* між:

– суспільним попитом на фахівців фізичної культури, що відповідають вимогам сучасної загальноосвітньої школи, та стереотипністю, застарілістю професійної підготовки в закладах вищої освіти;

– нормативними вимогами до учителів фізичної культури як організаторів позакласної роботи та недостатньою їхньою практичною підготовкою до позаурочної взаємодії зі школярами;

– можливостями туризму щодо вирішення проблем національного, патріотичного та морального виховання, рекреаційно-оздоровчого та психосоціального впливу та неповним використанням потенціалу позакласної роботи з туризму.

Виявлені суперечності й об'єктивна потреба суспільства у висококваліфікованих учителях фізичної культури, здатних ефективно організувати позакласну роботу з туризму, спрямовану на покращення розумової та фізичної працездатності, рухової активності й розвитку особистості школяра загалом, зумовили вибір теми дисертаційної праці: **«Формування готовності майбутніх учителів фізичної культури до організації позакласної роботи з туризму».**

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано відповідно до плану наукових досліджень кафедри теорії фізичного виховання, фітнесу та рекреації Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки «Соціально-педагогічні та медико-біологічні основи фізичної активності різних груп населення» (державний реєстраційний номер № 0115U002344).

Тему дослідження затверджено вченою радою Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки (протокол № 6 від 27 грудня 2013 р.) та узгоджено у Міжвідомчій раді з координації наукових досліджень з педагогічних та психологічних наук в Україні (протокол № 8 від 15 грудня 2015 р.).

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати й експериментально визначити рівні сформованості готовності майбутніх учителів фізичної культури до організації позакласної роботи з туризму на основі відповідних педагогічних умов формування такої готовності.

Досягнення поставленої мети передбачало виконання таких **завдань**:

- 1) на основі аналізу психолого-педагогічної та науково-методичної літератури встановити стан розробленості проблеми формування готовності майбутніх учителів фізичної культури до організації позакласної роботи з туризму;
- 2) обґрунтувати структуру готовності майбутніх учителів фізичної культури до організації позакласної роботи з туризму, уточнити критерії, показники та рівні її сформованості;
- 3) розробити та впровадити модель, теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити педагогічні умови формування готовності майбутніх учителів фізичної культури до організації позакласної роботи з туризму;
- 4) продіагностувати рівні сформованості готовності майбутніх учителів фізичної культури до позакласної роботи з туризму.

Об'єкт дослідження – професійна підготовка майбутніх учителів фізичної культури у закладах вищої освіти.

Предмет дослідження – готовність майбутніх учителів фізичної культури до організації позакласної роботи з туризму.

Мета, завдання та специфіка досліджуваного предмета зумовили доцільність комплексного використання таких **методів**:

– *теоретичних*: аналіз, синтез і узагальнення психолого-педагогічної, навчально-методичної та спеціальної наукової літератури з проблеми дослідження, вивчення та порівняння педагогічного досвіду закладів вищої освіти – для визначення мети, завдань, об'єкта, предмета дослідження, уточнення ключових понять, обґрунтування структури та змісту готовності майбутніх учителів фізичної культури до організації позакласної роботи з туризму; моделювання – для створення моделі, виокремлення педагогічних умов формування готовності майбутніх учителів фізичної культури до організації позакласної роботи з туризму в процесі фахової підготовки;

– *емпіричних*: анкетування, тестування, педагогічний експеримент, ретроспективний аналіз власного педагогічного досвіду – для виявлення ефективності запропонованих педагогічних умов формування готовності та рівнів сформованості готовності майбутніх учителів фізичної культури до організації позакласної роботи з туризму;

– *математичної статистики* – t-критерію Стьюдента – для поєднання якісного та кількісного аналізу отриманого емпіричного матеріалу, критерію Пірсона χ^2 – для перевірки статистичних гіпотез, кореляційного аналізу – для встановлення взаємозв'язків між структурними компонентами готовності.

Наукова новизна результатів дослідження полягає в тому, що *вперше*:

– з'ясовано стан розробленості проблеми формування готовності майбутніх учителів фізичної культури до організації позакласної роботи з туризму як неодмінної частини професійної підготовки фахівця в закладі вищої освіти;

– визначено й обґрунтовано структурні компоненти готовності майбутніх учителів фізичної культури до організації позакласної роботи з туризму (мотиваційно-ціннісний, когнітивний, практичний та особистісний), критерії (аксіологічний, гносеологічний, діяльнісний та інтеграційний), показники та рівні (низький, базовий, середній, високий) сформованості готовності майбутніх учителів фізичної культури до організації позакласної роботи з туризму;

– теоретично обґрунтовано й розроблено модель формування готовності майбутніх учителів фізичної культури до організації позакласної роботи з туризму, що утворена концептуальним, змістовим, технологічним і результативно-корекційним блоками;

– виявлено й обґрунтовано педагогічні умови формування готовності майбутніх учителів фізичної культури до організації позакласної роботи з туризму (формування у майбутніх учителів фізичної культури мотиваційно-ціннісних установок на проведення позакласної роботи з туризму, що базоване на врахуванні їхніх індивідуально-психологічних особливостей; посилення змістової насиченості процесу формування готовності майбутніх учителів фізичної культури до організації позакласної роботи з туризму шляхом уведення вибіркової навчальної дисципліни «Організація позакласної роботи з туризму» та доповнення

змісту нормативних навчальних дисциплін «Гігієна фізичного виховання і спорту» та «Педагогіка фізичного виховання» відповідними модулями; забезпечення сучасного інформаційно-методичного супроводу процесу формування готовності майбутніх учителів фізичної культури до організації позакласної роботи з туризму);

– *уточнено* зміст понять «позакласна робота з туризму», «готовність майбутніх учителів фізичної культури до організації позакласної роботи з туризму»;

– *удосконалено* зміст, форми та методи формування готовності майбутніх учителів фізичної культури до організації позакласної роботи з туризму;

– *подальшого розвитку* набули теоретичні положення щодо використання сучасного інформаційно-методичного супроводу освітнього процесу підготовки майбутніх учителів фізичної культури.

Практичне значення одержаних результатів полягає в розробленні й упровадженні в закладах вищої освіти навчально-методичного забезпечення процесу підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації позакласної роботи з туризму, який охоплює *навчально-методичні посібники*: «Основи лижної підготовки» (схвалено Міністерством освіти і науки України для використання в загальноосвітніх навчальних закладах), «Організація краєзнавчо-туристської діяльності», «Організація і методика спортивно-масової роботи в різних сферах фізкультурного руху»; *методичні рекомендації* «Організація позакласних туристських заходів у школі»; *електронні навчально-методичні комплекси* дисциплін «Організація краєзнавчо-туристської діяльності», «Організація позакласної роботи з туризму», *тестувальний комплекс* у Google Forms; *програми* навчальних дисциплін «Організація краєзнавчо-туристської діяльності» й «Організація позакласної роботи з туризму».

Розроблені теоретичні й методичні матеріали дослідження може бути застосовано в освітньому процесі підготовки учителів фізичної культури, фахівців туристичної галузі, у роботі профільних позашкільних установ, а також у закладах післядипломної освіти для підвищення кваліфікації педагогічних працівників.

Результати дослідження **впроваджено** в освітній процес підготовки майбутніх учителів фізичної культури у Рівненському державному гуманітарному університеті (довідка № 183 від 18.09.2017 р.), Запорізькому національному університеті (довідка № 01-14/149 від 19.09.2017 р.), Південноукраїнському національному педагогічному університеті імені К. Д. Ушинського (довідка № 1999/18 від 19.09.2017 р.), Східноєвропейському національному університеті імені Лесі Українки (довідка № 03-28/02/3858 від 22.09.2017 р.), а також у процес атестації педагогічних працівників Дубенської районної станції туристів (довідка № 23-01/01- 12/17 від 07.06.2017 р.).

Апробація результатів дослідження. Основні положення та результати проведеного наукового пошуку представлено на науково-практичних конференціях різного рівня:

міжнародних – «Проблеми розвитку спортивно-оздоровчого туризму і краєзнавства в закладах освіти» (Переяслав-Хмельницький, 2009 р., 2014 р.); «Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві»

(Луцьк-Світязь, 2012 р., 2015 р.); «Реалізація здорового способу життя – сучасні підходи» (Дрогобич, 2017 р.);

уєукраїнських – «Фізична культура дітей та молоді на сучасному етапі: досвід і перспективи» (Рівне, 2012 р.); «Медико-біологічні та педагогічні основи фізичного виховання і спорту» (Кременець-Луцьк, 2013 р.); «Сучасні тенденції у розвитку науки та освіти» (Кам'янець-Подільський, 2016 р.);

регіональних – «Проблеми фізичного виховання у контексті освітньої педагогіки вищого навчального закладу» (Рівне, 2015 р.); «Фізична культура дітей та молоді на сучасному етапі: досвід і перспективи» (Рівне, 2016 р.).

Результати наукового пошуку викладено в доповідях на науково-практичних семінарах кафедри теорії і методики фізичного виховання, звітних наукових конференціях професорсько-викладацького складу Рівненського державного гуманітарного університету (Рівне, 2013–2017 рр.) і репрезентовано на Фестивалях науки у Східноєвропейському національному університеті імені Лесі Українки (Луцьк, 2014–2016 рр.).

Особистий внесок автора в роботах, опублікованих у співавторстві: у навчально-методичному посібнику «Організація і методика спортивно-масової роботи в різних сферах фізкультурного руху» (у співавторстві з В. К. Кіндратом, Н. П. Кіндрат) (2017) здобувачем розглянуто організаційні аспекти масової фізкультурно-оздоровчої та спортивної діяльності в різних сферах суспільства, осмислено теоретичні основи екологічного туризму (6,78 авт. арк.); у навчально-методичному посібнику «Організація краєзнавчо-туристської діяльності» (у співавторстві з В. К. Кіндратом) (2017) автором розроблено основи краєзнавчо-туристської підготовки майбутніх учителів фізичної культури (4,94 авт. арк.); у навчально-методичному посібнику «Основи лижного спорту» (у співавторстві з В. К. Кіндратом, А. П. Панчуком) (2016) автором обґрунтовано методику навчання техніки пересувань на лижах і позакласної роботи з лижного туризму (4,70 авт. арк.); у статті «Сучасний підхід до викладання дисципліни «Теорія і методика викладання лижного спорту» у вищих навчальних закладах» (у співавторстві з Т. В. Козаченко) (2012) здобувачем розкрито переваги нових форм організації лабораторних занять (0,17 авт. арк.); у статті «Туристсько-краєзнавча підготовка студентів фізкультурних спеціальностей до роботи в закладах освіти» (у співавторстві з В. К. Кіндратом) (2009) дисертантом висвітлено теоретичні положення щодо професійної освіти та туристської діяльності (0,09 авт. арк.).

Публікації. Основні теоретичні положення та висновки дисертаційної роботи відображено у 16 публікаціях здобувача (11 одноосібних, 5 – у співавторстві), серед яких: шість відображають основні положення дисертації (одна – в електронному фаховому виданні, дві – у виданнях, що внесені до міжнародних наукометричних баз Index Scopus), чотири мають апробаційний характер (одна стаття – у міжнародному виданні), шість додатково представляють результати дисертації.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається з анотацій, вступу, трьох розділів і висновків до них, висновків, списку використаних джерел (295 найменувань, із них 12 джерел іноземними мовами). Загальний обсяг

дисертації становить 290 сторінок, із них – основного тексту 179 сторінок. Робота містить 14 додатків на 41 сторінці, 24 таблиці та 29 рисунків на 18 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У вступі обґрунтовано актуальність проблеми, визначено мету та завдання, об'єкт і предмет; розкрито наукову новизну й практичне значення роботи; наведено інформацію про особистий внесок здобувача, апробацію результатів дослідження, публікації автора; подано відомості про структуру й обсяг дисертації.

У першому розділі *«Теоретичні засади формування готовності майбутніх учителів фізичної культури до організації позакласної роботи з туризму»* схарактеризовано понятійно-термінологічне поле дослідження; розкрито проблему формування готовності майбутніх учителів фізичної культури до організації позакласної роботи з туризму в системі професійної освіти; виконано структурний аналіз готовності майбутніх учителів фізичної культури до організації позакласної роботи з туризму.

Наукові розвідки вітчизняних і зарубіжних учених щодо підготовки майбутніх учителів фізичної культури до професійної діяльності стали теоретичним підґрунтям для тлумачення базових понять дослідження. На основі осмислених літературних джерел уточнено поняття «позакласна робота з туризму», «готовність майбутнього учителя фізичної культури до організації позакласної роботи з туризму».

Позакласну роботу з туризму розглянуто як систему заходів рекреаційного, навчального та виховного напрямів, що базована на можливостях туризму як дієвого засобу: залучення учнів до ведення здорового способу життя, суспільно корисної та трудової діяльності шляхом занять у туристсько-краєзнавчих гуртках; формування гуманістичного світогляду учнів завдяки участі в туристських подорожах і масових туристських заходах; надання можливостей для вияву учнями особистої ініціативи та спортивного зростання для зацікавлених обраним видом спорту.

Готовність майбутніх учителів фізичної культури до організації позакласної роботи з туризму визначено як інтегровану якість особистості, сформовану внаслідок професійної підготовки, що відображає позитивну мотивацію до туристичної діяльності у позанавчальний час, прагнення до фахової самореалізації, підґрунтям яких є запас професійних знань, умінь і навичок, практичного досвіду з питань організації позакласної роботи з туризму, а також наявність особистісних якостей, необхідних для виховання учнівської молоді засобами туризму.

Під час аналізу проблеми формування готовності майбутніх учителів фізичної культури до організації позакласної роботи з туризму з'ясовано: важливість позаурочної фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової роботи (Т. С. Бондар, В. А. Вишневський, Г. І. Панченко), потребу вдосконалення професійної підготовки до організації позакласної роботи (Л. Є. Хоронжевський), єдність завдань фізичного виховання та туристичної діяльності (С. П. Драголев, О. М. Жданова); значення туризму для формування екологічної культури

(О. Я. Булашев); роль туризму та краєзнавства як засобу підвищення ефективності освітнього процесу в школі (Б. П. Пангелов), а також нерозробленість досліджуваної проблеми в роботах сучасних науковців.

Визначено структурні компоненти готовності майбутніх учителів фізичної культури до організації позакласної роботи з туризму: *мотиваційно-ціннісний* (наявність у студентів системи цінностей, інтересів, потреб і мотивів вивчення можливостей туризму для задоволення соціальних і фізкультурних запитів особистості), *когнітивний* (наявність у студентів системи знань гуманітарного, природничо-наукового та професійно-педагогічного циклів; знань з екології та охорони навколишнього середовища, географії, історії, культури рідного краю та інших районів проведення походів; спеціальних знань з теорії та методики туристської роботи, нормативних й управлінських засад туризму, підготовки туристських кадрів), *практичний* (наявність у студентів умінь і навичок, необхідних для реалізації функцій педагога у позаурочній роботі з туризму) й *особистісний* (наявність у студентів професійно важливих особистісних якостей, потрібних для виконання завдань позакласної роботи з туризму).

У другому розділі *«Науково-методичне забезпечення формування готовності майбутніх учителів фізичної культури до організації позакласної роботи з туризму»* проаналізовано сучасний стан сформованості готовності майбутніх учителів фізичної культури до організації позакласної роботи з туризму; сформульовано гіпотезу дослідження; осмислено методи наукового пошуку; представлено модель формування готовності майбутніх учителів фізичної культури до організації позакласної роботи з туризму; визначено й теоретично обґрунтовано педагогічні умови формування готовності майбутніх учителів фізичної культури до організації позакласної роботи з туризму.

Вивчено положення чинних документів, які регламентують основні вимоги та засади професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури у закладах вищої освіти України. У навчальних планах підготовки майбутніх учителів фізичної культури виокремлено дисципліни, пов'язані з вивченням туризму в різних аспектах і формах. З'ясовано, що викладання таких дисциплін не забезпечує в достатньому обсязі формування готовності майбутніх учителів фізичної культури до організації позакласної роботи з туризму, що підтверджено дослідженням її сучасного стану.

За результатами проведеного на констатувальному етапі педагогічного експерименту анкетування студентів постає очевидним, що: 11,76% опитаних є повністю підготовленими до організації позакласної роботи з туризму; 5,88% студентів зможуть забезпечити ефективну роботу туристського гуртка як основної форми позакласної туристської роботи; 15,76% респондентів обізнані із туристським ресурсом рідного краю, а 14,17% – із особливостями туристського спорядження; 17,91% спроможні організувати масові туристські заходи в школі; 13,90% готові до роботи зі шкільною командою з туризму, проте самостійно організувати змагання з видів туризму здатні 9,63%; 6,68% студентів уміють працювати з туристською документацією.

Під час анкетування викладачів закладів вищої освіти (47 осіб) простежено, що 19,15% респондентів постійно працюють над формуванням готовності

майбутніх учителів фізичної культури до організації позакласної роботи з туризму; 29,79% задоволені навчально-методичним забезпеченням, наявним у закладі вищої освіти та використовуваним у процесі формування готовності майбутніх учителів фізичної культури до організації позакласної роботи з туризму; 8,51% опитаних запроваджують інформаційні технології; 25,53% викладачів проводять педагогічне тестування для діагностування рівнів сформованості готовності майбутніх учителів фізичної культури до організації позакласної роботи з туризму.

На основі аналізу відповідей учителів фізичної культури загальноосвітніх навчальних закладів у Рівненській області (72 особи) виявлено: 6,94% респондентів задоволені науково-методичним і матеріально-технічним забезпеченням занять туризмом; 4,17% оцінили рівень готовності студентів до організації позакласної роботи з туризму як високий; 8,33% учителів задоволені знаннями студентів з організації позакласної роботи з туризму; 13,89% зазначають про сформованість у студентів навичок організації спортивно-масових заходів з туризму в позаурочний час; 6,94% вважають достатнім науково-методичне та матеріально-технічне забезпечення позакласної роботи з туризму в школі.

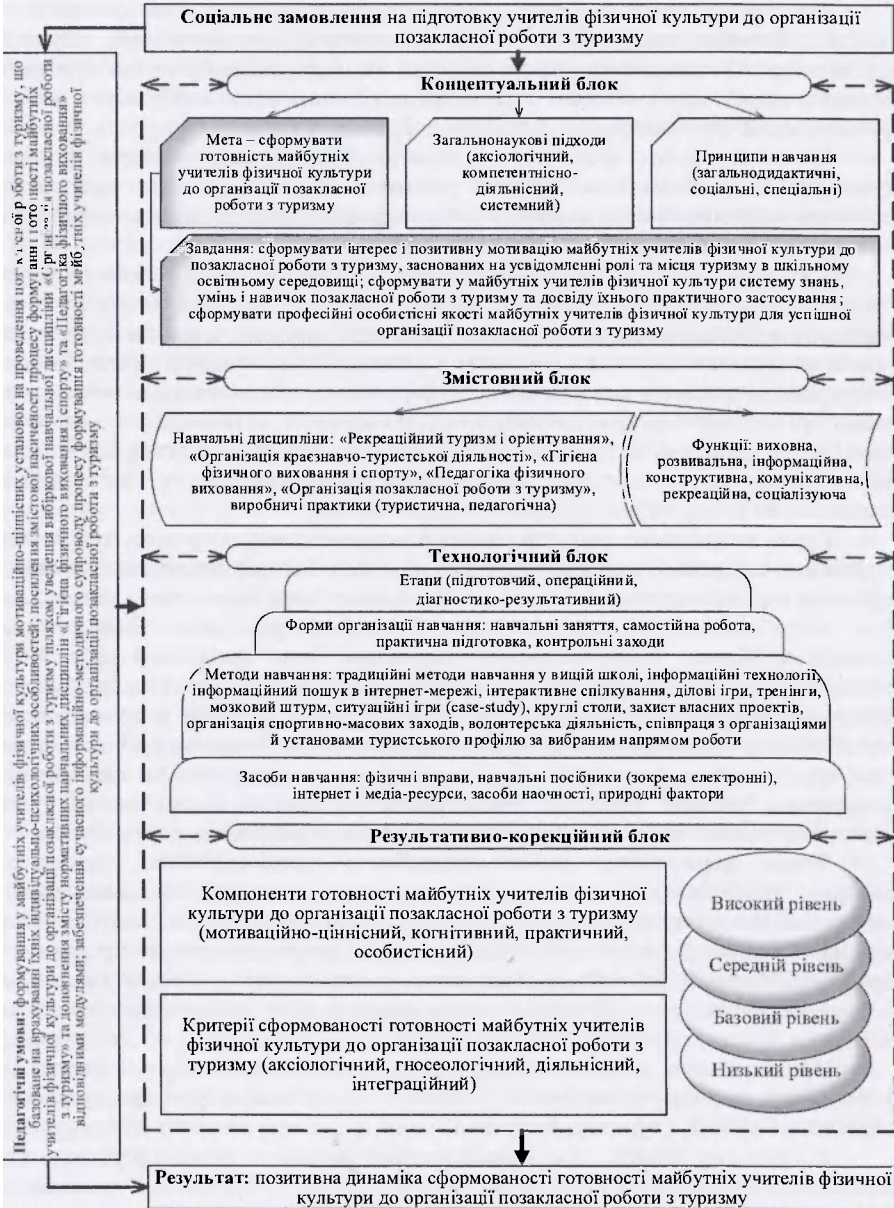
Спостережено контраст вищенаведених результатів із результатами анкетування щодо необхідності здійснення підготовки майбутніх учителів фізичної культури до позакласної роботи з туризму: позитивну відповідь отримано від 88,24% опитаних студентів і 85,11% респондентів-викладачів.

Для вирішення проблеми формування готовності майбутніх учителів фізичної культури до організації позакласної роботи з туризму розроблено та теоретично обґрунтовано модель, що відображає досліджуваний педагогічний процес, і складається із таких структурних блоків: концептуального, змістового, технологічного та результативно-корекційного (рис.1).

Концептуальний блок містить мету, перелік завдань, загальнонаукові підходи та принципи навчання.

Змістовий блок відображає зміст навчальних дисциплін («Рекреаційний туризм і орієнтування»), «Організація краєзнавчо-туристської діяльності», «Гігієна фізичного виховання і спорту», «Педагогіка фізичного виховання», «Організація позакласної роботи з туризму», виробничі практики (туристична, педагогічна) та функції моделі (виховна, розвивальна, інформаційна, конструктивна, комунікативна, рекреаційна та соціалізуюча).

Технологічний блок передбачає етапи (підготовчий, операційний, діагностико-результативний), педагогічні умови, форми (навчальні заняття, самостійна робота, практична підготовка, контрольні заходи), методи навчання (традиційні методи навчання у вищій школі; інформаційні технології; інформаційний пошук в інтернет-мережі, інтерактивне спілкування, ділові ігри, тренінги, мозковий штурм, ситуаційні ігри (case-study), круглі столи, захист власних проєктів, організація спортивно-масових заходів, волонтерська діяльність, співпраця із різноманітними організаціями й установами туристського профілю за вибраним напрямом роботи), засоби навчання (фізичні вправи, навчальні посібники, інтернет і медіа-ресурси, засоби наочності, природні фактори).

с.1. Модель формування готовності майбутніх учителів фізичної культури до організації позакласної роботи з туризму

Результативно-корекційний блок складають структурні компоненти (мотиваційно-ціннісний, когнітивний, практичний, особистісний), критерії (аксіологічний, гносеологічний, діяльнісний та інтеграційний) і рівні (низький, базовий, середній, високий) сформованості готовності майбутніх учителів фізичної культури до організації позакласної роботи з туризму.

Цілісний процес формування готовності майбутніх учителів фізичної культури до організації позакласної роботи з туризму охоплює весь період навчання в закладі вищої освіти та забезпечений упровадженням педагогічних умов.

Питанню формування мотивації до організації позакласної роботи з туризму (перша педагогічна умова) увагу приділено впродовж усього терміну навчання – відбувалося активне ознайомлення з туризмом завдяки тематиці аудиторних занять навчальних дисциплін та участі у різноманітних позааудиторних заходах. Звернення до активних методів навчання (організація спортивно-масових заходів, волонтерська діяльність, співпраця з організаціями й установами туристського профілю за вибраним напрямом роботи, інтерактивне спілкування) забезпечило формування стійкого інтересу до туристичної діяльності та мотиваційних установок до організації позакласної роботи з туризму.

Друга педагогічна умова полягала в упровадженні у процес професійної підготовки вибіркової навчальної дисципліни «Організація позакласної роботи з туризму» та збагаченні, оновленні змісту інших навчальних дисциплін. Також було поглиблено питання самостійної роботи. Розширено обсяг знань, умінь і навичок майбутніх учителів фізичної культури щодо організації позакласної роботи з туризму, згенеровано теоретичний досвід для подальшого застосування у практичній діяльності. Залучено традиційні й активні методи навчання, як-от: лекції-бесіди, лекції-проблеми, лекції-пошуки, диспути, форуми, тренінги, ділові ігри, круглі столи, ситуаційні ігри, мозковий штурм, захист власних проєктів, для формування системи глибоких знань, практичних умінь і навичок майбутніх учителів фізичної культури щодо організації позакласної роботи з туризму.

Третя педагогічна умова передбачала використання: технологій інформаційного навчання, інформаційного пошуку, інтерактивного спілкування, інформаційних матеріалів дисциплін туристського спрямування на сайті кафедри; мультимедійних програм і презентацій, розроблених за допомогою програмного продукту Microsoft PowerPoint; тестувального комплексу у Google Form. Такі методи навчання зумовили значну активізацію процесу формування готовності майбутніх учителів фізичної культури до організації позакласної роботи з туризму.

Наголошено на важливості поетапної реалізації запропонованої моделі для формування готовності майбутніх учителів фізичної культури до організації позакласної роботи з туризму.

У третьому розділі «*Експериментальна перевірка рівнів сформованості готовності майбутніх учителів фізичної культури до організації позакласної роботи з туризму*» розкрито діагностичний інструментарій моніторингу сформованості готовності майбутніх учителів фізичної культури до організації позакласної роботи з туризму; проаналізовано результати педагогічного експерименту.

Упровадження педагогічних умов і перевірка їхньої ефективності відбувалися під час педагогічного експерименту, який тривав упродовж 2012–2016 рр. і передбачав констатувальний, формувальний та контрольний етапи.

На констатувальному етапі було визначено вихідні рівні сформованості готовності майбутніх учителів фізичної культури до організації позакласної роботи з туризму шляхом застосування розробленого й модифікованого діагностичного інструментарію: методика вивчення мотивації до успіху (за Т. Елерсом), модифікована методика визначення рівнів професійної спрямованості (за Т. Д. Дубовицькою) – для оцінювання рівнів сформованості готовності майбутніх учителів фізичної культури до організації позакласної роботи з туризму за аксіологічним критерієм; тестувальний комплекс у Google Form – для визначення рівнів сформованості готовності майбутніх учителів фізичної культури до організації позакласної роботи з туризму за гносеологічним критерієм (засвоєння загальнопрофесійних і спеціальних навчальних предметів); алгоритм оцінювання нормативного подолання уніфікованої смуги перешкод – для визначення рівнів сформованості готовності майбутніх учителів фізичної культури до організації позакласної роботи з туризму за діяльнісним критерієм; модифікована методика В. В. Синявського, Б. О. Федорищина – для виявлення комунікативних та організаторських здібностей, методика вияву креативності за допомогою опитувальника А. В. Лазукіна, Н. Ф. Каліна – для визначення рівнів сформованості готовності майбутніх учителів фізичної культури до організації позакласної роботи з туризму за інтеграційним критерієм.

На формувальному етапі педагогічного експерименту базою дослідно-експериментальної роботи виступали Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені Степана Дем'янчука, Рівненський державний гуманітарний університет і Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки, студенти яких склали контрольну (83 особи) й експериментальну (81 особа) групи. Освітній процес підготовки майбутніх учителів фізичної культури контрольної групи здійснювали за традиційною системою (без змін структури, форм, методів і засобів навчання), експериментальної групи – з упровадженням визначених педагогічних умов формування готовності.

На основі аналізу отриманих результатів встановлено, що на початку експерименту в експериментальній групі було 2,47% студентів із високим рівнем сформованості готовності до організації позакласної роботи з туризму, 34,57% – із середнім рівнем, 54,32% – із базовим рівнем і 8,64% – із низьким рівнем готовності.

Наприкінці експерименту в експериментальній групі виявлено: високий рівень сформованості готовності до організації позакласної роботи з туризму у 8,64% студентів, середній рівень – у 66,67%, базовий рівень – у 23,46% і низький рівень – у 1,23% (рис. 2).

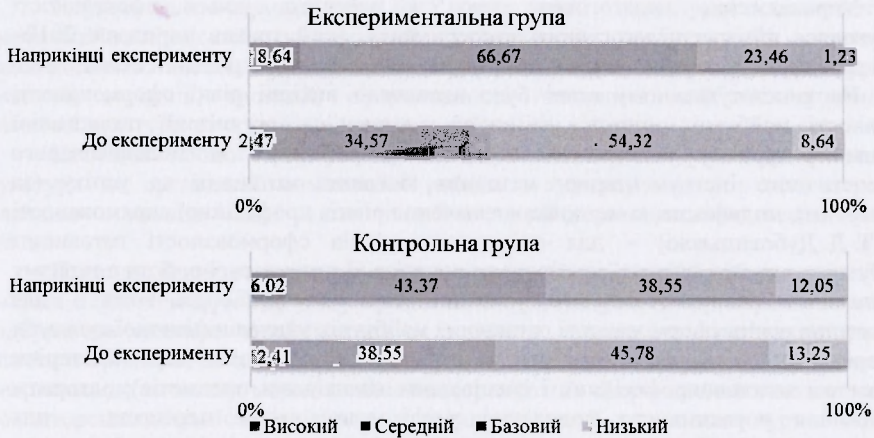

Рис. 2. Динаміка рівнів сформованості готовності майбутніх учителів фізичної культури до організації позакласної роботи з туризму, %

На початку експерименту в контрольній групі було 2,41% студентів із високим рівнем сформованості готовності до організації позакласної роботи з туризму, 38,55% – із середнім, 45,78% – із базовим і 13,25% – із низьким рівнями.

Наприкінці експерименту в контрольній групі спостережено зміни кількісних та якісних показників сформованості рівнів готовності до організації позакласної роботи з туризму: високий рівень діагностовано у 6,02% студентів, середній рівень – у 43,37%, базовий – у 38,55% і низький – у 12,05%.

Простежено збільшення кількості студентів із *високим рівнем* сформованості готовності до організації позакласної роботи з туризму в експериментальній групі на 6,17%, у контрольній – на 3,61%; із *середнім рівнем* в експериментальній групі – на 32,10%, у контрольній – на 4,82%; а також зменшення кількості студентів із *базовим рівнем* сформованості готовності до організації позакласної роботи з туризму в експериментальній групі на 30,86%, у контрольній – на 7,23%; із *низьким рівнем* в експериментальній групі на 7,41%, у контрольній – на 1,20%.

Результати педагогічного експерименту перевірено за допомогою методів математичної статистики й доведено достовірну різницю між показниками рівнів сформованості готовності до організації позакласної роботи з туризму наприкінці експерименту студентів експериментальної групи порівняно зі студентами контрольної.

Шляхом кореляційного аналізу виявлено тенденцію до посилення наприкінці експерименту взаємозв'язку структурних компонентів готовності майбутніх учителів фізичної культури до організації позакласної роботи з туризму в експериментальній і контрольній групах.

За результатами педагогічного експерименту зафіксовано переважаючу позитивну динаміку рівнів сформованості готовності до організації позакласної

роботи з туризму студентів експериментальної групи порівняно з аналогічними показниками студентів контрольної. Це дає підстави стверджувати, що мету дослідження досягнуто, визначені завдання виконано, гіпотезу про ефективність упровадження педагогічних умов підтверджено.

ВИСНОВКИ

У дисертації теоретично узагальнено та вирішено проблему формування готовності майбутніх учителів фізичної культури до організації позакласної роботи з туризму, що полягала в розробленні теоретичного підґрунтя зазначеного процесу та в експериментальній перевірці гіпотези пошукової роботи. Отримані результати слугують підставою для формулювання таких висновків:

1. Аналіз психолого-педагогічної та науково-методичної літератури увиразнив спрямованість низки наукових досліджень на вирішення проблеми готовності майбутніх фахівців до професійної діяльності. Значну частину наукових розвідок присвячено питанням формування в контексті професійної підготовки готовності майбутніх учителів фізичної культури до різних видів педагогічної діяльності: оздоровчої, фізкультурно-спортивної, самостійної фізкультурно-оздоровчої, рекреаційних технологій, до організації здоров'язбережувального середовища, формування здорового способу життя, організації та проведення різних форм позакласної роботи, туристсько-краєзнавчої діяльності.

Проведений теоретичний аналіз термінологічного поля дослідження, зокрема понять «освіта», «підготовка», «готовність», «формування», «фізична культура», «фізичне виховання», «туризм», «позакласна робота», «організація позакласної роботи», «майбутній учитель фізичної культури», уможливив виявлення варіативності дефініцій і уточнення ключових понять дисертації: «позакласна робота з туризму» та «готовність майбутніх учителів фізичної культури до організації позакласної роботи з туризму».

Позакласну роботу з туризму розглянуто як систему заходів рекреаційного, навчального та виховного напрямів, що базована на можливостях туризму як дієвого засобу: залучення учнів до ведення здорового способу життя, суспільно корисної та трудової діяльності шляхом занять у туристсько-краєзнавчих гуртках; формування гуманістичного світогляду учнів завдяки участі в туристських подорожах і масових туристських заходах; надання можливостей для вияву учнями особистої ініціативи та спортивного зростання для зацікавлених обраним видом спорту.

Готовність майбутніх учителів фізичної культури до організації позакласної роботи з туризму визначено як інтегровану якість особистості, сформовану внаслідок професійної підготовки, що відображає позитивну мотивацію до туристичної діяльності у позанавчальний час, прагнення до фахової самореалізації, підґрунтям яких є запас професійних знань, умінь і навичок, практичного досвіду з питань організації позакласної роботи з туризму, а також

наявність особистісних якостей, необхідних для виховання учнівської молоді засобами туризму.

2. Для вирішення наукової проблеми формування готовності майбутніх учителів фізичної культури до організації позакласної роботи з туризму – з урахуванням напрацювань вітчизняних і зарубіжних науковців щодо структури такої готовності – визначено компоненти готовності майбутніх учителів фізичної культури до організації позакласної роботи з туризму: мотиваційно-ціннісний, когнітивний, практичний та особистісний.

Обґрунтовано критерії (аксіологічний, гносеологічний, діяльнісний та інтеграційний) готовності майбутніх учителів фізичної культури до організації позакласної роботи з туризму, показники та рівні (низький, базовий, середній, високий) її сформованості.

Аналіз вихідного стану сформованості готовності майбутніх учителів фізичної культури до організації позакласної роботи з туризму дав змогу сформулювати гіпотезу дослідно-експериментальної роботи, уточнити напрями наукового пошуку.

3. Для відображення та унаочнення структурно-логічних зв'язків об'єкта та предмета дослідження спроектовано модель формування готовності майбутніх учителів фізичної культури до організації позакласної роботи з туризму, яку подано як сукупність концептуального, змістового, технологічного та результативно-корекційного структурних блоків.

Як чинники ефективності досліджуваного процесу визначено й теоретично обґрунтовано педагогічні умови формування готовності майбутніх учителів фізичної культури до організації позакласної роботи з туризму, як-от: формування у майбутніх учителів фізичної культури мотиваційно-ціннісних установок на проведення позакласної роботи з туризму, що базоване на врахуванні їхніх індивідуально-психологічних особливостей; посилення змістової насиченості процесу формування готовності майбутніх учителів фізичної культури до організації позакласної роботи з туризму шляхом введення вибіркової навчальної дисципліни «Організація позакласної роботи з туризму» та доповнення змісту нормативних навчальних дисциплін «Гігієна фізичного виховання і спорту» та «Педагогіка фізичного виховання» відповідними модулями; забезпечення сучасного інформаційно-методичного супроводу процесу формування готовності майбутніх учителів фізичної культури до організації позакласної роботи з туризму.

4. Експериментальна робота передбачала діагностування рівнів сформованості готовності майбутніх учителів фізичної культури до організації позакласної роботи з туризму за показниками обраних критеріїв. У педагогічному експерименті як діагностичні засоби використано: методику вивчення мотивації до успіху (за Т. Елерсом), модифіковану методику визначення рівнів професійної спрямованості (за Т. Д. Дубовицькою), модифіковану методику В. В. Синявського, Б. О. Федоришина для виявлення комунікативних та організаторських здібностей, методику вияву креативності за допомогою опитувальника А. В. Лазукіна, Н. Ф. Каліна, авторські розробки тестувального комплексу й алгоритму оцінювання уніфікованої смуги перешкод.

Ефективність упровадження педагогічних умов формування готовності

майбутніх учителів фізичної культури до організації позакласної роботи з туризму доведено за результатами формувального експерименту: наприкінці педагогічного експерименту відбулося зменшення кількості студентів із низьким рівнем у контрольній групі на 1,20%, у експериментальній – на 7,41%; зменшення кількості студентів із базовим рівнем у контрольній групі на 7,23%, у експериментальній – на 30,86%; збільшення кількості студентів із середнім рівнем у контрольній групі на 4,82%, у експериментальній – на 32,10%; збільшення кількості студентів із високим рівнем у контрольній групі на 3,61%, у експериментальній – на 6,17%.

Значущість змін результатів оцінено за допомогою статистичних критеріїв – параметричного t-критерій Стьюдента, непараметричного критерію Пірсона χ^2 .

Підтверджено положення про те, що впровадження педагогічних умов сприяє ефективності освітнього процесу.

Достовірність та обґрунтованість результатів дослідження забезпечено: урахуванням попередніх наукових розвідок щодо формування готовності майбутніх учителів фізичної культури; обґрунтованим формулюванням змістової гіпотези на основі аналізу сучасного стану готовності майбутніх учителів фізичної культури до організації такої роботи; застосуванням апробованих і рекомендованих психодіагностичних методик; вибором критеріїв готовності майбутніх учителів фізичної культури до організації позакласної роботи з туризму з опорою на фундаментальність розроблення поняття «готовність» і структури готовності у педагогічній науці; поєднанням теоретичних положень щодо формування готовності майбутніх учителів фізичної культури до організації позакласної роботи з туризму зі значним обсягом експериментальної роботи.

Дисертаційна праця не вичерпує всіх аспектів досліджуваної проблеми.

Перспектива подальших наукових розвідок окреслена вивченням можливостей використання інформаційно-комунікаційних технологій у підготовці учителів фізичної культури до організації позакласної роботи з туризму в умовах післядипломної освіти та їхнього професійного самовдосконалення впродовж життя.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковано основні результати дисертації

1. Чалій Л. В. Формування туристських навичок у студентів вищих навчальних закладів. *Науковий часопис Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова. Серія 15. «Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)»*. Київ: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2011. Вип. 13. С. 686–690.

2. Чалій Л. В., Козаченко Т. В. Сучасний підхід до викладання дисципліни «Теорія і методика викладання лижного спорту» у вищих навчальних закладах. *Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві*: зб. наук. пр. / уклад. А. В. Цьось, С. П. Козіброцький. Луцьк: Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2012. № 4 (20). С. 112–115.

3. Чалій Л. В. Початковий рівень підготовки туристських кадрів серед студентів фізкультурних спеціальностей. *Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закл. освіти*: зб. наук. праць. Рівне, 2012. Вип. 5 (48). С. 91–94.

4. Чалій Л. В. Сучасні підходи до складання моделей підготовки фахівців із фізичної культури. *Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві*: зб. наук. пр. / уклад. А. В. Цьось, С. П. Козіброцький. Луцьк: Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2014. № 3 (27). С. 18–21.

5. Чалій Л. В. Оцінювання сформованості туристських умінь та навичок у майбутнього вчителя фізичної культури. *Фіз. виховання, спорт і культура здоров'я у сучас. сусп-ві*: зб. наук. пр.. Луцьк: Волин. нац.ун-т ім. Лесі Українки, 2015. № 2 (30). С. 39–42.

6. Чалій Л. В. Сучасний стан проблеми формування готовності майбутнього учителя фізичної культури до організації позакласної роботи з туризму. *Народна освіта*: електрон. наук. фах. вид. 2016. № 3(30). URL: http://www.narodnaosvita.kiev.ua/?page_id=3304. (Дата звернення: 11.01.2017).

Опубліковані праці апробаційного характеру

7. Чалій Л. В., Кіндрат В. К. Туристсько-краєзнавча підготовка студентів фізкультурних спеціальностей до роботи в закладах освіти. *Гуманітарний вісник Державного вищого навчального закладу «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет ім. Григорія Сковороди»*. Переяслав-Хмельницький: ПП «СКД», 2009. С.125–127.

8. Чалій Л. В. Аналіз варіативного модуля «Туризм» нової програми «Фізична культура. 5–9 класи». *Туризм і краєзнавство*: зб. наук. пр. Дод. до Гуманіт. вісн. ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет ім. Григорія Сковороди». Переяслав-Хмельницький: ФОП Лукашевич О. М., 2014. С.185–189.

9. Чалій Л. В. Педагогічні умови формування готовності майбутнього вчителя фізичної культури до організації позакласної роботи з туризму. *Сучасні тенденції у розвитку науки та освіти*: зб. матеріалів II Всеукр. наук-практ. конференції молодих вчених (м. Кам'янець-Подільський, 24 берез. 2016). Кам'янець-Подільський, 2016. С. 181–184.

10. Chalii L. The theoretical model of formation of readiness of future teachers of physical education in the organization of extracurricular activities on tourism. *Pedagogy and Psychology of Sport*. Vol. 3 / No 1, 2017, P. 24-32 Received: 11.03.2017. Revised: 16.03.2017. Accepted: 18.03.2017. URL: <http://dx.doi.org/10.12775/PPS.2017.003> (Дата звернення: 16.05.2017).

Праці, які додатково відображають наукові результати дисертації

11. Чалій Л. В. Програма навчальної дисципліни «Організація краєзнавчо-туристської діяльності» підготовки бакалаврів напряму 6.010201 «Фізичне виховання». Рівне: Ред.-вид. відділ громад. організації «СОМ-центр», 2013. 24 с.

12. Чалій Л. В. Програма навчальної дисципліни «Організація позакласної роботи з туризму» підготовки бакалаврів напряму 6.010201 «Фізичне виховання». Рівне: Ред.-вид. відділ громад. організації «СОМ-центр», 2013. 24 с.

13. Кіндрат В. К., Чалій Л. В., Панчук А. П. Основи лижної підготовки: навч.-метод. посіб. Рівне: Волин. обереги, 2016. 252 с.

14. Кіндрат В. К., Кіндрат Н. П., Чалій Л. В. Організація і методика спортивно-масової роботи в різних сферах фізкультурного руху: навч.-метод. посіб. Рівне: РВВ «СОМ-центр», 2017. 377 с.

15. Чалій Л. В., Кіндрат В. К. Організація краєзнавчо-туристичної діяльності: навч.-метод. посіб. Рівне: Ред.-вид. відділ громад. організації «СОМ-центр», 2017. 217 с.

16. Чалій Л. В. Організація позакласних туристських заходів у школі: метод. рек. Рівне: Ред.-вид. відділ громад. організації «СОМ-центр», 2017. 140 с.

АНОТАЦІЇ

Чалій Л. В. Формування готовності майбутніх учителів фізичної культури до організації позакласної роботи з туризму. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. – Рівненський державний гуманітарний університет. – Рівне, 2017.

У дисертації вперше теоретично обґрунтовано й експериментально перевірено рівні готовності майбутніх учителів фізичної культури до організації позакласної роботи з туризму на основі визначених педагогічних умов формування такої готовності. Педагогічні умови передбачають: формування у майбутніх учителів фізичної культури мотиваційно-ціннісних установок на проведення позакласної роботи з туризму, що базоване на врахуванні їхніх індивідуально-психологічних особливостей; посилення змістової насиченості процесу формування готовності майбутніх учителів фізичної культури до організації позакласної роботи з туризму шляхом уведення вибіркової навчальної дисципліни «Організація позакласної роботи з туризму» та доповнення змісту нормативних навчальних дисциплін «Гігієна фізичного виховання і спорту» та «Педагогіка фізичного виховання» відповідними модулями; забезпечення сучасного інформаційно-методичного супроводу процесу формування готовності майбутніх учителів фізичної культури до організації позакласної роботи з туризму.

Розроблено модель формування готовності майбутніх учителів фізичної культури до організації позакласної роботи з туризму, утворену концептуальним, змістовим, технологічним і результативно-корекційним блоками.

Уточнено зміст понять «позакласна робота з туризму», «готовність майбутніх учителів фізичної культури до організації позакласної роботи з туризму»; конкретизовано структурні компоненти (мотиваційно-ціннісний, когнітивний, практичний, особистісний), критерії, показники та рівні (низький, базовий, середній, високий) сформованості готовності майбутніх учителів фізичної культури до організації позакласної роботи з туризму.

Ключові слова: готовність, туризм, позакласна робота з туризму, майбутній учитель фізичної культури, педагогічні умови.

Чалий Л. В. Формирование готовности будущих учителей физической культуры к организации внеклассной работы по туризму. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.04 – теория і методика профессионального образования. – Ривненский государственный гуманитарный университет. – Ривне, 2017.

В диссертации впервые теоретически обоснована и экспериментально проверена эффективность совокупности педагогических условий формирования готовности будущих учителей физической культуры к организации внеклассной работы по туризму. Они предусматривают: формирование у будущих учителей физической культуры мотивационно-ценностных установок относительно проведения внеклассной работы по туризму, что базируется на учете их индивидуально-психологических особенностей; усиление смысловой наполненности процесса формирования готовности будущих учителей физической культуры к организации внеклассной работы по туризму за счет введения учебной дисциплины по выбору «Организация внеклассной работы по туризму» и дополнение содержания нормативных учебных дисциплин «Гигиена физического воспитания и спорта» и «Педагогика физического воспитания» соответствующими модулями; обеспечение современного информационно-методического сопровождения процесса формирования готовности будущих учителей физической культуры к организации внеклассной работы по туризму.

Разработана модель формирования готовности будущих учителей физической культуры к организации внеклассной работы по туризму, которая состоит из концептуального, содержательного, технологического и результативно-коррекционного блоков.

Уточнены значения понятий «внеклассная работа по туризму» и «готовность будущих учителей физической культуры к организации внеклассной работы по туризму»; конкретизированы структурные компоненты (мотивационно-ориентационный, когнитивный, практический, личностный), критерии, показатели и уровни сформированности готовности будущих учителей физической культуры к организации внеклассной работы по туризму.

Ключевые слова: готовность, туризм, внеклассная работа по туризму, будущий учитель физической культуры, педагогические условия.

Chalii L.V. Formation of Readiness of Future Teachers of Physical Education for Organization of Extra-Curricular Work on Tourism. – Manuscript.

Thesis for the degree of candidate in pedagogical sciences, specialty – 13.00.04 – Theory and Method of Professional Education. – Rivne State University of Humanities, Rivne, 2017.

The effectiveness of a set of pedagogical conditions for the formation of the readiness of future teachers of physical education for organization of extra-curricular work on tourism is theoretically grounded and experimentally tested in the dissertation for the first time. They include the formation of future physical education teachers' motivational installations for the extracurricular work on tourism which is based on their individual psychological peculiarities; increased content saturation of educational

process of formation of readiness of future physical education teachers for organization of extra-curricular work on tourism due to the introduction of variable discipline «Organization of extracurricular work on tourism» and supplementing the content of other academic disciplines with the corresponding modules; provision of modern information and methodical support of the educational process of forming the readiness of future physical education teachers for the organization of extra-curricular work on tourism.

The content of the concepts «extracurricular work on tourism», «readiness of future teachers of physical culture for organization of extra-curricular work on tourism» is specified.

Extracurricular activities in tourism are considered as a system of measures of sports and health, training and educational areas which are based on the possibilities of tourism as an effective means of attracting students to maintain a healthy lifestyle through lessons in touristic and local history groups, providing opportunities for sports growth for those who are interested in the chosen sport.

Readiness of future teachers of physical education for organization of extra-curricular work on tourism in the author's understanding is considered as an integrated quality of the personality that includes a positive motivation for tourist activity during extracurricular time, desire for professional self-realization, which is the basis of reserve of professional knowledge, skills and practical experience in extracurricular work on tourism and the presence of personal qualities aimed at educating the student youth by means of tourism.

Structural components of the formation of the readiness of future physical education teachers for organization of extra-curricular work on tourism are determined as motivational (characterizes the existence of student's system of interests, needs and motives of studying the possibilities of tourism for satisfaction of personal social and physical culture requests); cognitive (characterizes the existence of student's system of knowledge of the humanitarian, medical and biological, psychological and pedagogical cycles; special knowledges in theory and method of work on tourism; knowledges in the field of ecology and environmental protection, geography, history, culture of native land and other regions for hiking trips; normative, managerial principles of tourism, training of tourist personnel), practical (characterizes the existence of students' skills and abilities which are necessary for the functions of the teacher in extra-curricular tourism work); personal (characterizes the existence of students' professionally important personal qualities aimed at realization of tasks of extra-curricular work on tourism).

The model of formation of future physical education teachers to organize extra-curricular activities on tourism, which is formed by conceptual, content, technological and effective-correctional blocks.

The criteria and indicators of formation of readiness of the future physical education teacher for organization of extra-curricular work on tourism are substantiated. These are axiological (the strength of the professional orientation to mastering the knowledge on the organization of extra-curricular tourism work; the fundamental importance of understanding the goals and objectives of extracurricular tourism work in the context of the integrity and efficiency of the educational process in school; stability of interest in organizing work in tourism in extra-curricular time; the formation of the

relation to school tourism as a social value); epistemological (systemicity, completeness and depth of general humanitarian knowledge regarding extra-curricular work; the fundamental nature of special subject knowledge, skills and abilities; completeness and strength of knowledge of general and pedagogical psychology, psychological features of tourism as a type of sports and recreation activities, depth of intellectual skills, pedagogical thinking and reflection); active (formation abilities to model tourist activities based on the knowledge; possession of various methods, methodical techniques and means for organizing extracurricular work in tourism; quality organization of extracurricular sporting events on tourism; the formation of controlling functions; the development of applied skills in tourism); integration (completeness of manifestation of abilities, personal qualities and features of the student's character (didactic, organizational and communicative personal characteristics), necessary for extra-curricular work on tourism; development of creative potential; formation of reflexive skills).

The formation readiness of future physical education teachers for the organization of extracurricular tourism work was determined on four levels: high, medium, basic and low.

Theoretical positions on the improvement of content, forms and methods of formation of the readiness of the future physical education teacher to the organization of extra-curricular work on tourism, and use of modern informational and methodical support of educational process of preparation of future physical education teachers have gained further development.

According to the results of the pedagogical experiment, the prevailing positive dynamics of indicators of the formation of readiness for extracurricular work on tourism in experimental group was recorded in comparison with similar indicators in the students of the control group.

Analysis and synthesis of research results allowed to confirm the validity of the implemented pedagogical conditions for the formation of the readiness of future physical culture teachers for the organization of extra-curricular tourism work.

Key words: readiness, tourism, extra-curricular work, future physical education teacher, pedagogical conditions.

Підписано до друку 28.12.2017. Формат 60x90 1/16.
Папір офсет. Гарнітура Times New Roman. Обл.-вид. арк. 0,9.
Наклад 100 прим. Зам. № 525/2.

Віддруковано засобами оперативної поліграфії
редакційно-видавничого відділу
Рівненського державного гуманітарного університету
м. Рівне, вул. Ст. Бандери, 12, тел. (0362) 26-48-83